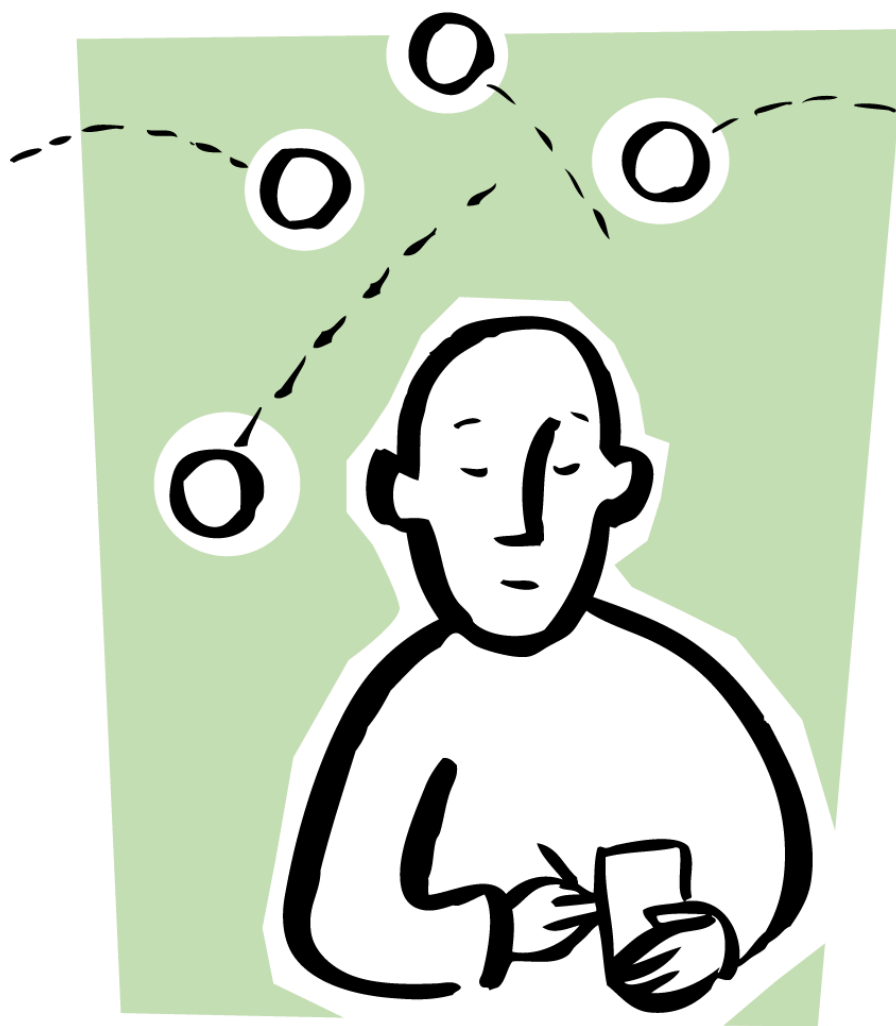

Hjälpmedel i fokus

- för personer med psykisk funktionsnedsättning

Delrapport från verksamheten 2009

Hjälpmedelsinstitutet

© Hjälpmedelsinstitutet (HI), 2010

Huvudförfattare: Annie Persson

Medförfattare: Monica Rydén, Elinor Jurold Borell, Johanna Grönkvist, Anna Svensson.

Fotograf/illustratör: Maimi Parik

Ansvarig projektledare: Monica Rydén och Annie Persson

Ansvarig informatör: Johanna Grönkvist, Anna Svensson

Formgivare:

URN:NBN:se:hi- 2010-10330(pdf)

Best nr: 10330

Publikationen är utgiven endast i elektronisk form och kan hämtas i pdf-format på HI webb-plats, www.hi.se/publicerat. Den kan också beställas i alternativa format från HI

Innehåll

Förord	5
Uppdraget	7
Organisation	7
Gemensam bild av uppdraget	8
Vägledning – resultat att beakta	9
Styrdokument – projektplan och mål.....	9
Vision	9
Övergripande mål.....	9
Effektmål.....	10
Målgrupp.....	11
Målgruppen och hjälpmedel – vad handlar det om?	12
Delprojekten.....	15
Öka och utveckla informationen samt förbättra informationsvägarna om hjälpmedel till brukare, anhöriga och olika huvudmän	15
Utforma och genomföra utbildningar om hjälpmedel till olika personalgrupper, bland annat handläggare och andra tjänstemän som bedömer behov av stödinsatser i kommuner och landsting.....	18
Utveckla nya hjälpmedel, tjänster och metoder till personer med psykisk funktionsnedsättning samt främja användningen av bra produkter	21
Uppföljning och utvärdering	23
Avsteg från planen för genomförande.....	24

Förord

I denna delrapport redovisas utfallet av första året med uppdraget *att sprida kunskap om och utveckla hjälpmedel till personer med psykisk funktionsnedsättning samt uppdrag att utbetala medel* samt utblick mot åren 2010 och 2011.

Monica Rydén, projektledare
Annie Persson, projektledare
Hjälpmedel i fokus – för personer med psykisk funktionsnedsättning
Hjälpmedelsinstitutet

Uppdraget

I beslutet den 19 februari 2009 uppdrog regeringen åt Hjälpmedelsinstitutet att

- öka och utveckla informationen samt förbättra informationsvägarna och hjälpmedel till brukare, anhöriga och olika huvudmän
- utforma och genomföra utbildningar om hjälpmedel till olika personalgrupper, bland annat handläggare och andra tjänstemän som bedömer behov av stödinsatser i kommuner och landsting, samt
- utveckla nya hjälpmedel, tjänster och metoder till personer med psykisk funktionsnedsättning samt främja användningen av bra produkter

Den 31 mars 2009 lämnade Hjälpmedelsinstitutet en plan för genomförandet till Socialdepartementet.

Med planen och regeringens riktlinjer som grund ansåg vi oss snabbt kunna komma igång med att sprida kunskap om uppdraget, testa olika utbildningsinsatser och ta fram en process för stöd till nya hjälpmedel, tjänster och metoder.

Denna snabbstart bedömde vi var möjlig med hjälp av tillgången till Hjälpmedelsinstitutets samlade kunskap inom kognitionsområdet. Viktiga delar i denna kunskapsbank är erfarenheterna från projektet Humanteknik samt den kunskap som byggts upp inom ramen för Hjälpmedelsinstitutets satsning inom området kognitiva funktionsnedsättningar åren 2003-2010.

Med goda kunskaper i bagaget och många vunna erfarenheter från olika projekt kom arbetet igång. Samtidigt inledde vi internt jobbet med att dels skaffa oss en gemensam bild av uppdraget dels ett styrdokument.

Organisation

Organisatoriskt valde Hjälpmedelsinstitutet att driva uppdraget i projektform. Det finns många motiv för att välja en projektorganisation, för Hjälpmedelsinstitutet

var det angeläget att kunna ta tillvara och samordna den kunskap som finns i institutet samt att styra olika fristående aktiviteter mot ett gemensamt mål.

Uppdragets omfattning gjorde det också angeläget att göra en tydlig kraftsamling.

Mer om själva organisationen finns i bilaga 1.

Gemensam bild av uppdraget

Fyra rapporter om nuläget

En samstämmig och tydlig uppfattning om hur området hjälpmedel till personer med kognitiv funktionsnedsättning ser ut och fungerar ser vi som en viktig utgångspunkt för att framgångsrikt kunna driva detta treåriga projekt.

Vi ser den också som en bas för att svara upp mot regeringens krav på uppföljning och utvärdering av satsningens effekter.

Frågan vi därför ställde var: Vilken kännedom och kunskap finns hos beslutsfattare, yrkesgrupper, brukare och anhöriga samt hur ser tillgängligheten till hjälpmedlen ut? För att belysa detta beställdes följande fyra undersökningar:

- Hjälpmedel vid psykisk funktionsnedsättning – en undersökning bland beslutsfattare
- I vilken utsträckning tas kognitiva hjälpmedel upp i olika utbildningar?
- Yrkesgruppers kännedom om kognitiva hjälpmedel?
- Tillgängligheten till kognitiva hjälpmedel för personer med psykisk funktionsnedsättning

I bilaga 2 redovisas de viktigaste resultaten och de fakta vi har tagit fasta på från rapporterna.

Undersökningarna i sin helhet finns på

www.hi.se/hjalpmedelifokus.

Vägledning – resultat att beakta

Mot bakgrund av resultaten från rapporterna bedömer vi att projektet är på rätt väg.

Ytterligare ansträngningar måste dock göras för att utöka och förbättra projektets information och utbildningsinsatser till personer med psykisk funktionsnedsättning och deras anhöriga. Kommuner och landsting måste också uppmärksammas på behovet av att se över och förbättra informationsverksamheten till denna grupp.

Större ansträngningar måste också göras för att höja kunskapen om hjälpmedlen hos biståndsbedömare, boendestödjare och personliga ombud.

Några andra resultat vi tar med oss in styrdokumentet är:

- att de utbildningar vi erbjuder tycks motsvara de önskemål man uttrycker
- att behovet av informationen är ofantligt
- att beslutsfattarnas okunskap måste minskas
- att höja yrkesgruppernas kunskap om de vanligaste hjälpmedlen är ett måste

Styrdokument – projektplan och mål

Med hjälp av resultaten från undersökningarna har vi skapat oss en underbyggd bild av hur det ser ut nu. Vi har också fått vägledning för inriktningen av det fortsatta arbetet.

Vision

Tillgången till hjälpmedel ska vara lika god för personer med psykisk funktionsnedsättning som för andra med funktionsnedsättningar.

Övergripande mål

Personer med psykisk funktionsnedsättning ska bli mer delaktiga i samhället.

De som har behov av hjälpmedel ska på ett enkelt sätt kunna ta del av utbudet av hjälpmedel.

Effektmål

Att personer med psykisk funktionsnedsättning genom ökad förskrivning får tillgång till de hjälpmedel de har behov av.

Med detta mål tror vi det kan möjligt påvisa eventuella effekter av insatsen som regeringen har uppmanat oss att redovisa.

Styrkan av våra informations- och utbildningsinsatser kan antas ge starkt utslag i hur förskrivning av hjälpmedel förändras.

För att kunna påvisa effekter måste vi veta hur många hjälpmedel som i dagsläget förskrivs till personer med psykisk funktionsnedsättning. I projektet har vi kunnat konstatera att statistikuppgifter överlag är svåra att komma åt. Efterfrågas dessutom uppgifter för vissa grupper inom ett specifikt segment kan det bli riktigt svårt.

I vårt fall har vi i samverkan med företrädare för fokuslandstingen givits möjligheter att få statistik för år 2009 och motsvarande år 2011.

Våra fokuslandsting och fokuskommuner är:

Västerbottens läns landsting;

Umeå och Lycksele kommuner

Västmanlands läns landsting

Västerås och Sala kommuner

Jönköpings läns landsting

Jönköping och Aneby kommuner

Målgrupp

En definitiv och allomfattande avgränsning av vår målgrupp är svår att ta fram. Vi har funnit att det fungerar om vi använder den definition av begreppet psykiskt funktionshinder som Nationell psykiatrisamordning lyfte fram i sitt betänkande.

Begreppet psykiskt funktionshinder hänvisar till konsekvenser för individen av psykisk störning. Konsekvenserna kan uppstå till följd av funktionsnedsättningar, aktivitetsbegränsningar hos individen och bestå av omgivningens utformning eller reaktioner.

”En person har ett psykiskt funktionshinder om han eller hon har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning.”

Vi får ofta frågan om vilka störningar som ingår. Vi försöker besvara också den frågan utifrån Nationell samordning, som menar att:

”Många psykiska störningar kan ge konsekvensen psykiskt funktionshinder. Individens tillstånd ska kunna fylla eller ska vid någon tidpunkt ha kunnat fylla diagnostiska kriterier för psykisk störning. Erfarenhetsmässigt kommer gruppen att domineras av personer med någon psykosjukdom, personlighetsstörning eller något allvarligare affektivt syndrom.”

Men även de tillstånd som ofta ges samlingsnamnet neuropsykiatriska störningar eller funktionsnedsättningar som t.ex. ADHD och Aspergers syndrom, ingår, förutsatt att personen är högfungerande, dvs. inte har någon utvecklingsstörning.

Vi följer också på det hela taget den åldergräns, om ca 16 år för att tillhöra målgruppen, som Nationell

psykiatrisamordning menade följer av att de livsområden som är aktuella vanligen förknippas med vuxenlivet. Exempel på livsområden är: boende, studier, arbete, sysselsättning, social gemenskap/relationer, fritid.

Går det att bestämma gruppens storlek? För att åtminstone skaffa oss en uppskattning av hur många som kan förbättra sin livskvalité och delaktighet med hjälpmedel har vi sagt att det rör sig om 35 000 – 60 000 personer. Vi har tagit del av resonemangen i betänkandet från Nationell psykiatrisamordning (sidorna 92-95) och diskuterat vidare med personer på Socialstyrelsen och kommit fram till att vår uppskattning fungerar för vårt uppdrag.

Målgruppen och hjälpmedel – vad handlar det om?

Psykisk funktionsnedsättning består av ett brett spektrum av svårigheter och alla personer är olika. Därför är det viktigt att ta upp specifika situationer där målgruppens svårigheter belyses noggrant och visa hur deras skilda ”särskilda behov” kan kompenseras med olika hjälpmedel

Det är vanligt att psykisk sjukdom kan ge psykiska funktionsnedsättningar. Några av de psykiska funktionsnedsättningar man kan få är:

- svårigheter att planera och organisera, att kunna skapa egna rutiner
- svårigheter att komma igång och/eller avsluta aktiviteter
- svårt att klara av stress, när man varit utsatt för stress tar det längre tid än normalt för personen att komma tillbaka i vila
- problem med minnet; framförallt arbetsminnet, det som hjälper oss att komma ihåg saker som hände för 30 sekunder och upp till några minuter tidigare, är ofta nedsatt
- sömnrubbingar, man sover för mycket eller får en ojämn sömnrhythm

- svårigheter att se helheter, när man ska göra något fastnar man lätt i detaljer och kan inte avsluta en aktivitet
- svårigheter att fungera i sociala sammanhang, att veta hur man ska vara tillsammans med andra
- svårigheter att tolka sinnesintryck, som syn, lukt, hörsel och känsel.

För att underlätta vardagen finns olika typer av hjälpmedel, för tidsuppfattning, struktur, påminnelse och initiativ. Hjälpmedel som kan ge mer trygghet, självständighet och ökad delaktighet i vardags- och samhällslivet.

Jonas och Timstocken

Jonas är morgonpigga men har ändå svårt att komma igång och få allting gjort i tid innan det är dags att gå till skolan. Han kan bli sittande på sängen och titta sig omkring, utan att märka hur tiden går. När han så småningom tar sig in i badrummet kan han bli kvar där en alldeles för lång stund och det påverkar andra rutiner. Han missar till exempel ofta frukosten och går hungrig fram till lunch.

”Jag är nog lite som pappa”, säger Jonas skämtsamt med viss självdistans. ”När han gick ner i källaren på morgonen för att kolla pannan, så var det redan eftermiddag när han kom upp.”

Jonas har försökt med olika strategier för morgonrutinerna: att gå upp en timme tidigare, att förbereda frukosten kvällen innan och att packa väskan innan han lägger sig. Men inget fungerade; han kom ständigt för sent till lektionerna. Så fick han tipset att göra en lista över alla sina morgonsysslor, att bestämma hur lång tid var och en av dem får ta och att tajma varje syssla med en timstock. Sedan dess kommer Jonas för det mesta i tid, både till sin lättnad och förvåning. ”Det fungerar väldigt bra nu”, säger han. ”Det hade jag liksom inte väntat mig av en liten låda med lampor. Jag har börjat använda den på kvällarna också. Jag kunde planlöst fastna framför datorn i flera timmar, men nu försöker jag hålla nöjessurfandet till 20 minuter med hjälp av timstocken. Man vill ju hinna med en del annat också.”

Mer om Timstocken

Timstocken är ett kognitivt hjälpmedel för människor som har svårt att uppleva och bedöma tidens längd och gång; hur lång tid något tar, hur länge man skall ägna sig åt en aktivitet, eller hur lång tid det är kvar tills något skall hända. Timstocken ger en tydlig och intuitivt begriplig visualisering av tidens längd med hjälp av en rad röda lysdioder. Genom att trycka på en av startknapparna (röd, gul, grön eller blå) som motsvarar den önskade tiden, tänds det antal lysdioder som startknappen representerar (röd för den längsta förinställda tiden, blå för den kortaste) och nedräkningen startar.

Delprojekten

Öka och utveckla informationen samt förbättra informationsvägarna om hjälpmedel till brukare, anhöriga och olika huvudmän

- Målgrupp**
- brukare och personernas anhöriga och eller andra närstående
  - handläggare och andra tjänstemän som bedömer behov av stödinsatser i kommuner och landsting, som biståndsbedömare och LSS-handläggare
  - yrkesgrupper som personerna möter i vård- och omsorgssektorn, som boendestödare och arbetsterapeuter
  - politiker och beslutsfattare i kommuner, landsting, regeringskansli, regering och riksdag
  - olika utbildningsanordnare, som arbetsterapeututbildning och vård- och omsorgsprogram i gymnasieskolan
  - utvecklare och leverantörer av hjälpmedel

Aktuella aktiviteter

- Fortsatt och förstärkt synlighet på mässor, utställningar och konferenser med en specialframtagen monter för att presentera kognitiva hjälpmedel
- Vår turné för att informera och utbilda brett för att nå brukare och anhöriga och alla dem i deras omgivning påverkar tillgången på hjälpmedel
- Årliga seminariedagen med NSPH
  - En upprepning av intervjuerna med beslutsfattare och socialtjänstemän

- Arbetshjälpmedel för alla – en rättighet eller en slump? Konferens om nya möjligheter för personer med psykisk funktionsnedsättning. Samarrangemang FSA och HI.

Under 2009 har vi med informationsfolder, som beskriver uppdraget, spritt kunskap om uppdraget. Det har vi gjort i samtal och föredragningar hos bland annat Socialstyrelsen, NSPH, SKL, Handisam och attityduppdraget, Fountain House.

Några mässor, utställningar och konferenser där hjälpmedlen visades var: Kognitionsmässan i Gävle, Kognitions- och kommunikationsmässan i Umeå, nätverksträff med Kognet, Ett bra liv-mässa, ”Så här fungerar det - framgångsrikt bemötande vid psykisk ohälsa” Misakonferens, ID-dagarna, Världsdagen för psykisk hälsa, Fokus i Västerås.

Projektet har medverkat på en rad seminarier och föreläsningar. Vi uppskattar att vi nått ut till ungefär 1100 deltagare/åhörare från ett tjugotal kommuner. Exempel på större församlingar är:

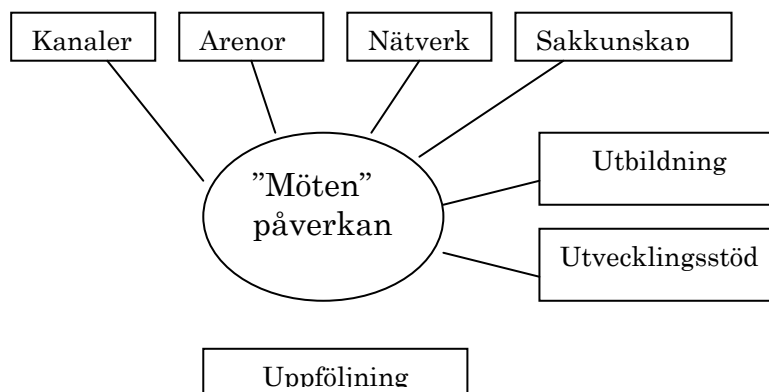
- Kognitiva stöd och kognitiva hjälpmedel i Kristinehamn (ca 170 deltagare)
- Att se, hantera och förändra det osynliga hindret i Karlskrona (ca 200 deltagare)
- Studiefremjandet i Kalmar (ca 220 deltagare)
- Rutiner i vardagen-varför då? I Gävle (ca 100 deltagare)

På olika sätt försöker vi nu vårda våra kontakter och nätverk. Några av dessa är Nationella kunskapsnätverket, Kognet, hjälpmedelsambassadörer, e-post-listor som växer med vår turné.

För att, som vi hoppas, använda våra resurser än bättre än under den gångna tiden ska vi under 2010 samla ihop alla resurser i projektet och tillsammans med brukar- och anhörigföreningar, kommuner, landsting m fl på de platser vi besöker samverka för att få information och kunskap om psykisk

funktionsnedsättning och de hjälpmedel som kan vara till stöd och hjälp i vardagen.

Omvärldsbevakning

För 2010 planeras dessa besök/påverkansmöten äga rum i

Östersund den 26 januari

Uppsala, 11-13 mars

Jönköping, 13-14 april

Umeå den 27 maj

Värmland i juni

Kalmar i augusti

Luleå den 29 september

Östergötland i oktober

Västmanland i november

Kronoberg i december

Vi hoppas också att med den specialframtagna utställningsmontern för att demonstrera hjälpmedlen nå ut än bättre på mässor och dylikt. Under 2010 kommer projektet att vara representerat på ett 10-tal mässor och utställningar.

I bilaga 3 redovisas de olika informationsinsatserna.

Några nyheter 2010

- ❖ Gemensamt Nyhetsbrev med attityd- och inflytandeuppdraget
- ❖ På hemsidan presenteras intervjuer med fyra centrala personer i tidigare projektet Humanteknik
- ❖ Månadens hjälpmedel
- ❖ Var-Dags-Hjälp, som är en bildpresentation av olika hjälpmedel, som blir vårt svar på den ”lista” som efterfrågas i slutbetänkandet av Nationell psykiatrisamordning.
- ❖ Genomgång av aktuella och för oss intressanta kostnads-nyttostudier

Utforma och genomföra utbildningar om hjälpmedel till olika personalgrupper, bland annat handläggare och andra tjänstemän som bedömer behov av stödinsatser i kommuner och landsting

Målgrupp Biståndshandläggare, boendestödjare, personliga ombud, arbetsterapeuter, sjukgymnaster, anhöriga, brukare, läkare, sjuksköterska, psykolog, kurator, psykiatrisamordnare

Aktuella aktiviteter

- erbjuder genom externa resurser utbildning till kommunernas boendestödjare, biståndsbedömare, personliga ombud arbetsterapeuter och sjukgymnaster
- erbjuder utbildning, med tyngdpunkt på landstingssidan men också till personal inom kommunerna
- erbjuder utbildningar om hjälpmedel till projekt som fått del av Socialstyrelsens kompetensutvecklingspengar
- föreläsningar och seminarier
- hjälpmedelsambassadörer

– hjälpmedelsväskor

Den utbildningssatsning som drogs igång våren 2009 fortsätter med målsättningen att erbjuda samtliga kommuner söder om Gävle utbildning om psykisk funktionsnedsättning och hjälpmedel. Kommunerna har erbjudits dessa utbildningsinsatser via e-post och telefonsamtal. Sedan hösten 2009 har 50 utbildningar genomförts med upp emot 530 deltagare.

Motsvarande utbildningssatsningar har också startat i norra Sverige. Västerbottens läns landsting har prioriterats i sin egenskap av fokuslandsting.

Hjälpmedelscentralen i Västerbotten kommer att genomföra utbildningar som riktar sig till baspersonal inom psykiatri. Dessutom kommer man att göra ”ärendegrupsutbildningar” i Umeå och Lycksele, som är ett försök att etablera ett nytt arbetssätt för att nå och bemöta brukarna bättre och därmed effektivisera sitt eget arbete. Målsättningen är att också få tillstånd dessa ”ärendegrupsutbildningar” i Västmanland och Jönköping.

De externa utbildningarna är en halvdagsutbildning som bygger på att ”hjälpmedel knyts till vardagsbekymmer”. Ett angreppssätt som har blivit uppskattat och ökat förståelsen av nyttan av hjälpmedlen och hur de kan komma till praktisk användning i vardagen. Ett upplägg, som också öppnat för att öka kunskapen om innebörden av psykisk funktionsnedsättning.

Utbildningserbjudandet finns på projektets hemsida, www.hi.se/hjalpmedelifokus. Allt eftersom fler hittar vår hemsida ökar förfrågningarna om utbildningsinsatser. Det är både verksamhetsansvariga och enskilda som hör av sig. En ”kölista” har uppstått, som ska betas av under våren.

Efterfrågan från i första hand arbetsterapeuter inom landstingen har hitintills tillgodosetts av interna resurser på Hjälpmedelsinstitutet och inom projektets ram.

Särskilt framtagna hjälpmedelsväskor, som innehåller ett urval av hjälpmedel, står till utbildarnas förfogande. Dessa har också uppskattats mycket vid mässor och utställningar. Att kunna bekanta sig med

hjälpmedlen genom att ”klämma och känna” upplevs som oerhört värdefullt av besökarna.

Under 2010 kommer ytterligare väskor att utrustas med hjälpmedel, som ska kunna användas av såväl externa och interna utbildare som lokala utbildare i kommuner och landsting.

Vid årsskiftet 2009/10 erbjöds samtliga som hade beviljats kompetensutvecklingspengar från Socialstyrelsen utbildningsinsatser om psykisk funktionsnedsättning och hjälpmedel. Ett erbjudande som gjordes gemensamt med Handisam och attityduppdraget.

Med förfrågningarna om utbildningar har behovet av utbildningsmaterial ökat. En bildfolder, Var-Dags-Hjäl, med olika hjälpmedel har sammanställts. Foldern har mottagits mycket väl och kommer att tryckas. Den ska ha användas i olika utbildningssammanhang, på konferenser och mässor. Foldern kommer att kompletteras med en kort faktaskrift om kognitiva nedsättningar, hjälpmedel och strategier. Foldern och faktaskriften ska också fungera som basmaterial för projektets hjälpmedelsambassadörer.

Under våren 2010 kommer brukar- och anhängorganisationerna inom NSPH att erbjudas utbildning för medlemmar och anhöriga som kan fungera som ambassadörer för hjälpmedelsuppdraget. Redan i anslutning till projektet Humanteknik och psykiatrisamordnarens arbete utbildades hjälpmedelsambassadörer. Dessa ska erbjudas påfyllnadsutbildning. Studiematerialet för dessa ambassadörsutbildningar kommer att kompletteras med något enklare hjälpmedelsväskor.

De yrkesgrupper vi når med utbildningsinsatserna är framförallt arbetsterapeuter, boendestödjare och personliga ombud men också enhetschefer, sjuksköterskor och biståndsbedömare. Positivt är att många verksamheter skickar hela sin personalgrupp till utbildningen, som kan tyda på att man kommer att göra förändringar i sitt arbetssätt.

Några nyheter 2010

- ❖ Samtal med Kriminalvården pågår för att under våren genomföra hjälpmedelsinsatser på anstalterna Storboda och Färingsö.
- ❖ I Södermanland kommer mobiltelefoner att provas, som förskrivningsbart hjälpmedel

Utveckla nya hjälpmedel, tjänster och metoder till personer med psykisk funktionsnedsättning samt främja användningen av bra produkter

Aktuella aktiviteter

- Andra ansökningstillfället
- Lansering av tredje ansökningstillfället

Möjligheterna att söka utvecklingsstöd lanserades under maj och juni 2009 på informationsträffar i Umeå (35 deltagare), Örebro (65 deltagare), Malmö (62 deltagare) och Stockholm (155 deltagare).

Det är möjligt att söka stöd vid tre tillfällen

Sista ansökningsdag 21 september 2009

Sista ansökningsdag 22 mars 2010

Sista ansökningsdag 21 september 2010

Vid den första ansökningsomgången inkom 45 ansökningar till ett totalt värde om cirka 25 miljoner kronor. Ansökningarna har granskats av sakkunniga på Hjälpmedelsinstitutet och därefter bedömts av en jury. Juryns rekommendation var att 15 projekt skulle få stöd. Beslut baserade på juryns rekommendation fattades i december och besked om beslut gick ut till samtliga sökande strax före jul. Utvecklingsstödet denna första omgång var på cirka 5 miljoner kronor.

Granskningsprocessen

Ansökningarna har bedömts utifrån projektets relevans utifrån regeringens uppdrag, projektets utsikter att nå ett positivt resultat, omfattning av

samarbete med brukarorganisationer, och att utvecklingsinsatsen har den framtida användaren i centrum.

Granskare i den första ansökningsomgången var:
Monica Rydén, leg. arbetsterapeut, projektledare och delprojektledare utbildning, Hjälpmedelsinstitutet

Raymond Dahlberg, leg. arbetsterapeut, Med. Dr, FoU-samordnare, Hjälpmedelsinstitutet

Elinor Juroid Borell, ekonom, delprojektledare utvecklingsstöd, Hjälpmedelsinstitutet

Jan Ravell, civilekonom, affärs- och marknadskonsult

Leif Grönvall, industridesigner Master of Fine Art (MAF), konsult produktutveckling och industridesign

Jury

Juryn består av följande personer:

Susanne Barkvik, leg. arbetsterapeut och konsult inom området kognition

Angela Lander Sundh, enhetschef, utförarenheten för socialpsykiatri, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning

Mikael von Otter, näringspolitisk expert, IT&Telekomföretagen

Katriina Hugosson, ordförande Länsföreningen Jönköping samt i lokalföreningen Skaraborg i Svenska OCD-förbundet Ananke

Claes Tjäder, avdelningschef Teknik- och Metodutveckling, Hjälpmedelsinstitutet

Beviljade projekt redovisas i bilaga 4.

Idémöte

I början av februari 2010 hölls ett idémöte med personer som varit involverade i den första ansökningsomgången. Detta för att fånga upp idéer som väckts under arbetet med ansökningarna. Bland annat diskuterades behov hos målgruppen som inte

anses tillgodosedda. Det handlar om problem med att sköta hushållsekonomin, svårigheter att fylla i olika blanketter, problem att hantera det sociala samspelet m.m. Flera av de behov som diskuterades avses lyftas fram i det fortsatta arbetet med utvecklingsstödet.

Nyhet 2010

- ❖ Berätta om och följa upp projekt som fått utvecklingsstöd

”Jag tror att det är synnerligen angeläget att man arbetar på att utveckla formerna för att beskriva hur problem och behov ser ut hos den aktuella gruppen av individer. Det är inte självklart att IT-branschen förstår de situationer som en psykisk funktionsnedsättning kan försätta en individ i.”

Mikael von Otter, jurymedlem

Uppföljning och utvärdering

Under projektets gång försöker vi på olika sätt följa upp och kvalitetssäkra det vi gör.

Under hösten har två intervjuomgångar om hur arbetet fortskrider genomförts. Vad som kommit fram i dessa intervjuer har återkopplats till projektgruppen, som har fått råd och tips om vad som kan stärkas och åtgärdas. Denna processutvärdering kommer att fortsätta under 2010 och 2011.

Det som kommer fram i processutvärderingen utgör också ett viktigt underlag för uppföljningen och målutvärderingen.

Viktigt underlag kommer också att levereras när undersökningen av beslutsfattare kunskap om hjälpmedel genomförs ytterligare två gånger. En ny undersökningsomgång avseende yrkesgruppernas kunskaper om hjälpmedel är också planerad till hösten 2011.

Avsteg från planen för genomförande

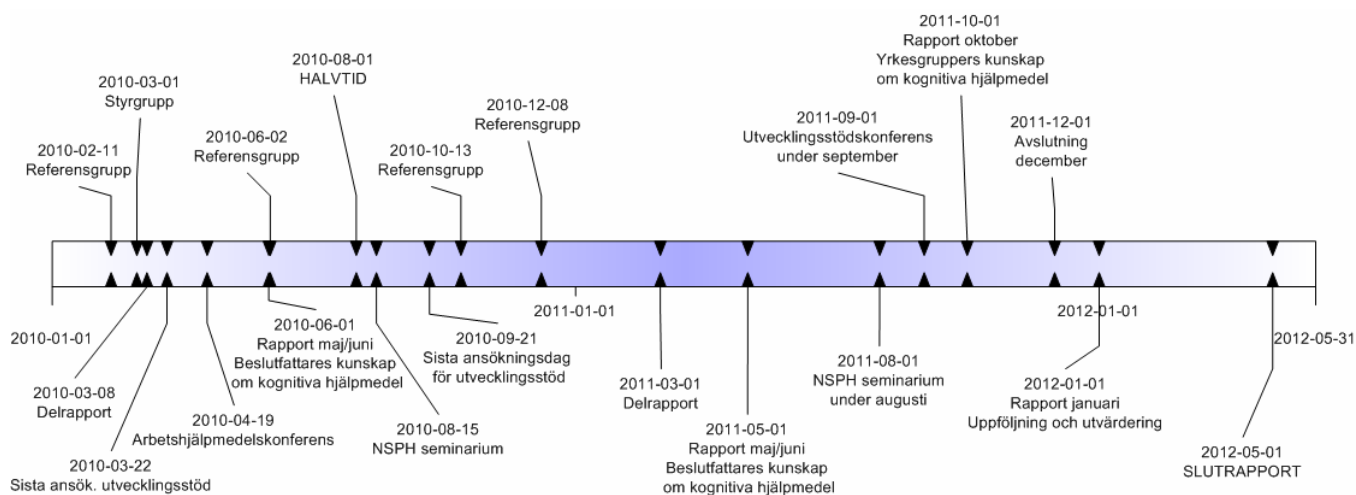
Huvuddragen i planen för genomförande var:

- Samverkan med andra regeringsuppdrag
- Regionala samordnare/Nationella kunskapsnätverket, Kognet
- Inventera visningsmiljöer/visningslägenheter i syfte att kunna användas för att illustrera hjälpmedel i vardagsmiljöer
- Bygga vidare på utvärderingen av Nationella kunskapsnätverket för starkare brukarinflytande
- Kostnads- nyttostudier
- Systematisera insatser i form av föreläsningar, informationsmöten, seminarier med mera
- Informationsmaterial i olika former
- Årliga seminarietillfällen med NSPH
- Vårda och förädla vår information på HI:s webb
- Samarbeta kring NU-enhetens (Socialstyrelsen) webbutbildning
- Ambulerande utställning
- Bidra till internationell arena för hjälpmedel
- Ta fram utbildningsmoduler
- Modellandsting och modellkommuner
- Tre ansökningstillfällen
- Mål- och processutvärdering
- Nulägesundersökningar

Nedanstående tre avsteg från genomförandeplanen har det första årets arbete inneburit:

1. För att demonstrera hjälpmedel i olika vardagsmiljöer har vi tagit fram en specialdesignad monter, som är mobil och kan tas med till olika mässor, konferenser, utbildningstillfällen med mera. Med denna lösning har följt att alternativen med visningslägenheter och ambulerande utställning inte längre är aktuella. Förhoppningsvis har vi funnit en flexiblare och billigare lösning.
2. Samarbete kring Socialstyrelsens webbutbildning är i dagsläget inte aktuellt eftersom Socialstyrelsen inte kommit i gång med någon sådan.
3. Vi har valt att avvakta med utbildningsmoduler eftersom de utbildningar vi startade under våren 2009 tycks fungera väl och har justerats efterhand.

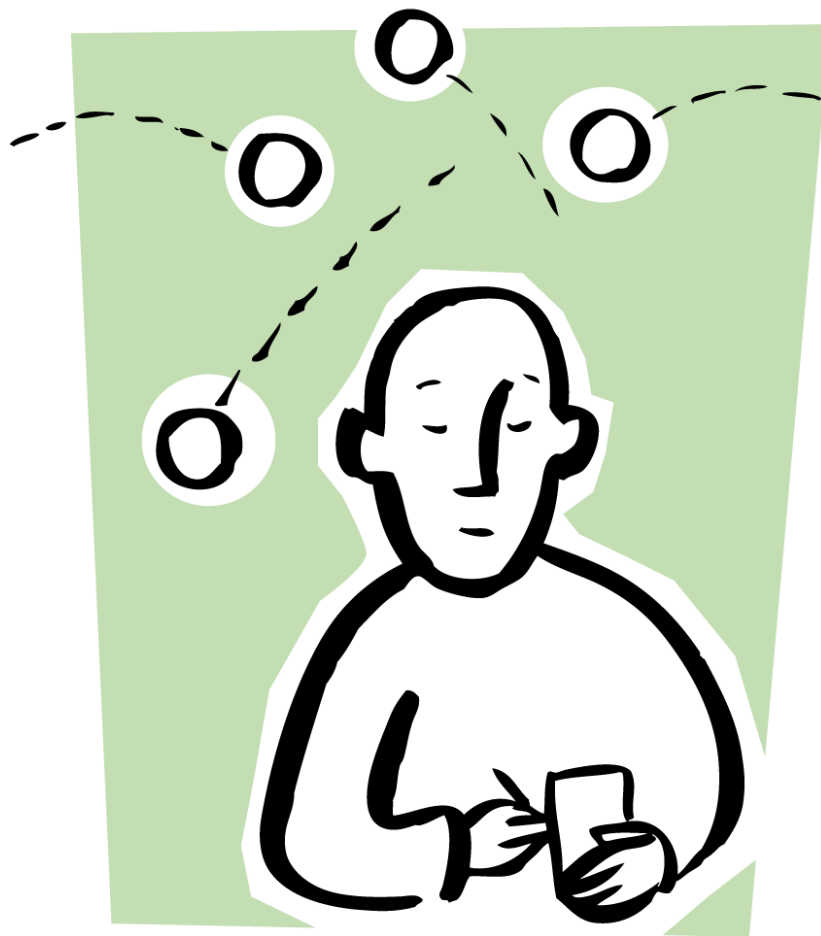
Hållpunkter för projektet 2010 - 2011

Hjälpmedel i fokus

Bilagor till delrapport 2009

Hjälpmedelsinstitutet

Innehåll

Bilaga 1 – Organisationen

Bilaga 2 – Fyra rapporter

Bilaga 3 – Informationsinsatser

Bilaga 4 – Projekt som beviljats stöd, omgång 1

Bilaga 1 – Organisationen

PROJEKTORGANISATIONEN

Projektägare

Inom Hjälpmedelsinstitutet är Claes Tjäder projektägare.

Styrgrupp

Styrgrupp är Hjälpmedelsinstitutets ledningsgrupp. Under 2009 har projektets arbete redovisats för styrgruppen den 9 mars, 15 juni och 30 november samt 1 mars 2010.

Referensgrupp

I referensgruppen ingår följande personer:

Leif Alfredsson, Kommunal
Mikael Ankler, Gewa AB
Rickard Bracken, Attityduppdraget
Lena Haglund, Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter
Lars Ilshammar, Arbetarrörelsens Arkiv och bibliotek
Hans Kihlström, RSMH och NSPH
Karin Lindström, SKL
Inger Nilsson, Schizofreniförbundet och NSPH
Inger Olsson, Karlstad kommun
Susanne Rolfner Suvanto, Socialstyrelsen

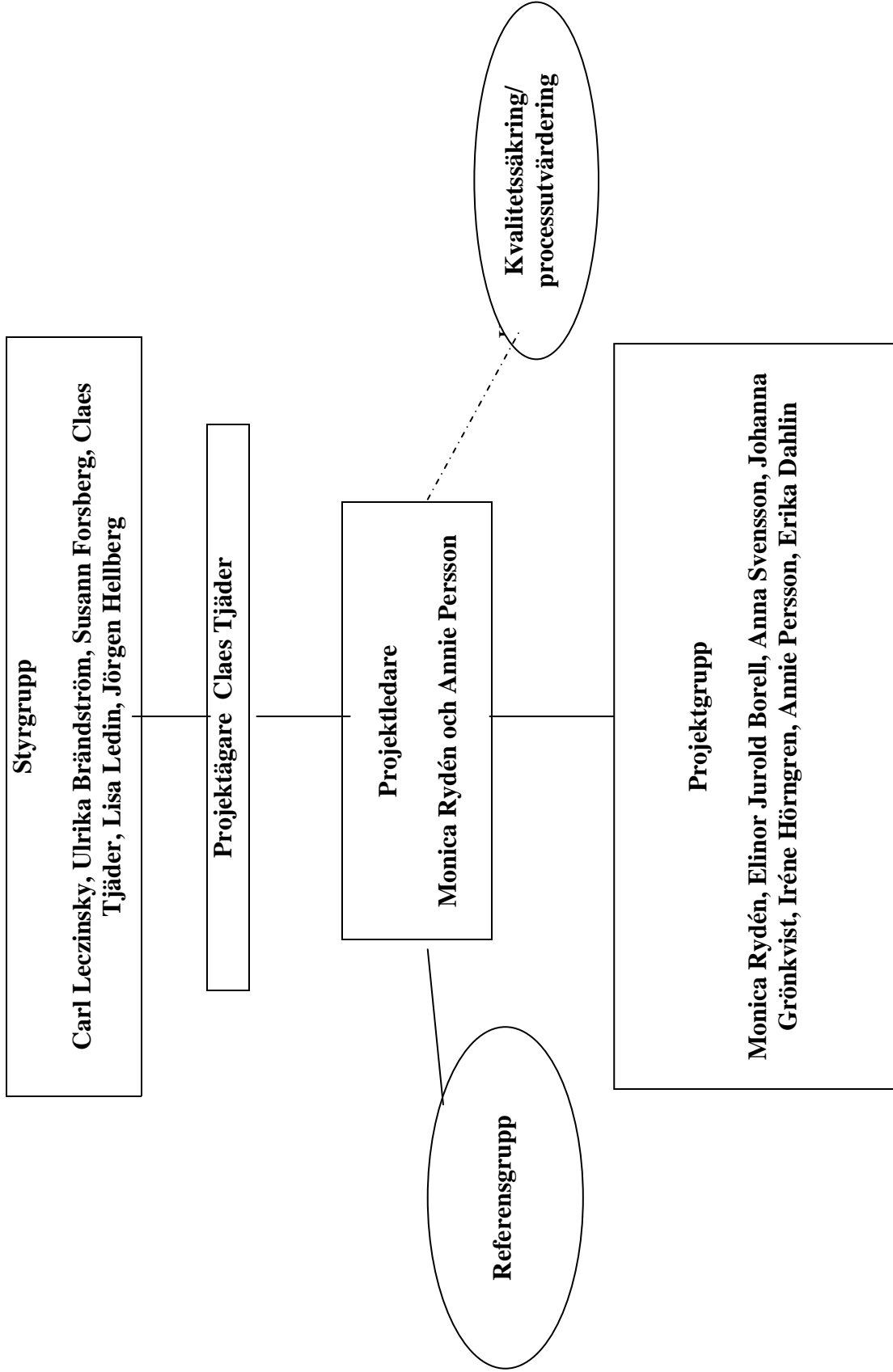
Vi har ett informellt beslut om att vid förhinder kan en ersättare träda in dock vi har inte en formell uppsättning ersättare.

Referensgruppen möts fyra gånger per år.

Projektgrupp

Projektgruppen har fått följande sammansättning:

Erika Dahlin (kognitionsvetare), Johanna Grönkvist (informatör), Irené Hörngren (administratör), Elinor Juroid Borell (delprojektledare för utvecklingsstödet), Annie Persson (projektledare), Monica Rydén (projektledare och delprojektledare för utbildningsdelen) och Anna Svensson (informatör).

Bilaga 2 – Fyra rapporter

Rapport ett - Dålig kunskap om kognitiva hjälpmedel bland beslutsfattare

Flera utvärderingar av projekt inom kognition och hjälpmedel, som till exempel Humanteknik och Kognitek, pekade på att kunskapen om kognitiva hjälpmedel måste spridas till alla delar av samhällsapparaten. En särskilt angelägen grupp, som lyftes fram var politiker, beslutsfattare och chefer.

Vi tog fasta på detta och uppdrog åt Novus Opinion att göra en intervjuundersökning om ansvariga politikers och socialtjänstemäns kunskaper om vilka hjälpmedel som finns. Problemställningen var att det finns allt fler hjälpmedel som kan öka livskvaliteten för personer med psykiska funktionsnedsättningar men det är ett mycket begränsat antal personer som får tillgång till dem.

Intervjuundersökningen visade att:

Många anser sig känna till kognitiv funktionsnedsättning

- Nästan alla anser att de vet vad som menas med kognitiv funktionsnedsättning

Stor osäkerhet om vilka hjälpmedel som finns

- Fyra av tio kan inte ge något exempel på kognitiva hjälpmedel för personer med psykisk funktionsnedsättning
- Sju av tio säger att de inte alls eller inte särskilt väl känner till vilka kognitiva hjälpmedel som idag finns tillgängliga i Sverige

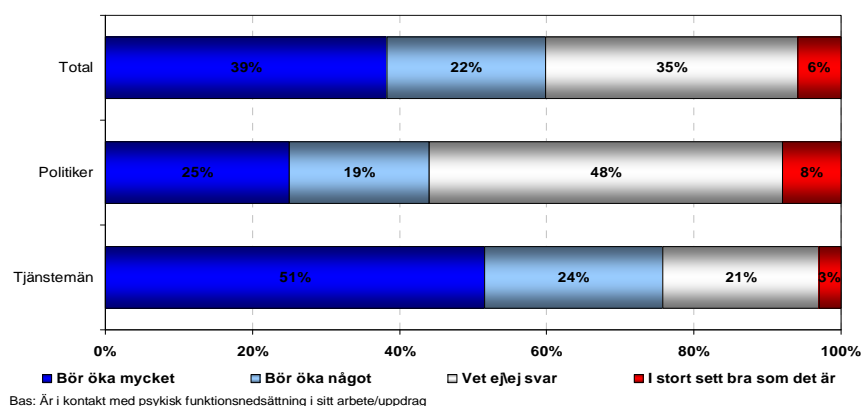
Tillgången bör öka

- Sex av tio anser att tillgången på kognitiva hjälpmedel bör öka
- De flesta tror att det behövs mer information, mer utbildning eller mer kunskap för att man ska kunna öka tillgången på kognitiva hjälpmedel.

Långt ifrån alla är beredda att själva göra något

- Bara varannan är själva beredda att under den närmaste tiden göra något för att öka tillgängligheten när det gäller kognitiva hjälpmedel

Anser du att tillgången på kognitiva hjälpmedel för personer med psykisk funktionsnedsättning i framtiden bör öka eller anser du att det i stort sett är bra som det är? Skulle du säga...?

12

NOVUS
OPINION

Undersökningen innehöll också en fråga om på vilket sätt man tycker att informationen till personer med psykisk funktionsnedsättning och deras anhöriga i första hand bör förbättras. Mest angeläget uppfattade man det vara att göra informationen mer tillgänglig för dem med psykisk funktionsnedsättning och deras anhöriga. Tillgängligheten till information skulle kunna ökas genom mer information på Internet samt mer skrivet material, som till exempel broschyrer. Viktigt ansåg man det också att förbättra vårdpersonalens kunskaper och förmåga att ge information direkt till de berörda.

Rapport två – Kognitiva hjälpmedel ges betydligt mindre utrymme i undervisningen än jämfört med andra hjälpmedel

I vilken utsträckning och på vilket sätt tar olika utbildningar upp kognitiva hjälpmedel för personer med psykiska funktionsnedsättningar?

Det lät vi marknadsundersökningsföretaget Visus AB att titta på.

Bland frågeställningar vi hade var:

– I vilken utsträckning har lärarna kunskap om kognitiva hjälpmedel?

– I vilken utsträckning tas kognitiva hjälpmedel upp i undervisningen?

Undersökningen omfattar samtliga arbetsterapeututbildningar och gymnasieskolans omvårdnadslinje med psykiatriinriktning i kommunerna; Umeå, Lycksele, Västerås, Sala, Jönköping och Aneby.

Undersökningen visade att samtliga lärare på arbetsterapeututbildningarna berör kognitiva hjälpmedel. Nästan 80 procent av lärarna på gymnasieskolan berör hjälpmedlen.

Arbetsterapeututbildningen kan sägas utbilda i ”kognitiva hjälpmedel” medan gymnasieskolans omvårdnadsprogram ”touchar” kognitiva hjälpmedel.

Undersökningen visade också att kognitiva hjälpmedel ges betydligt mindre utrymme i undervisningen än andra hjälpmedel. Detta gäller oavsett utbildningsform.

”Jag nämner för eleverna att kognitiva hjälpmedel finns men att de inte används så mycket i verkligheten. Ägnar därför inte så mycket tid åt dem i undervisningen eftersom vi försöker hålla oss till att undervisa eleverna om verkligheten.”

”Tror det beror på förlegad tradition. Tex tar de upp rollstolsutprovning under en hel vecka ...”

Majoriteten av lärarna använder kurslitteratur i någon form. Flera påtalar dock att det inte finns någon specifik litteratur avseende denna målgrupp eller kognitiva hjälpmedel samt att tillgänglig kurslitteratur inte ger någon fördjupning.

”Jag skulle vilja att det fanns generellt bättre läromedel eller litteratur som tydligt kopplar ihop psykisk funktionsnedsättning med hjälpmedel. Det skulle göra det lättare för oss att undervisa.”

”Det som finns i våra böcker handlar mer om symptom, de är dåliga på att ta upp kognitiva hjälpmedel.”

Lärarna önskade sig fortbildning. För gymnasielärare handlade det om grundläggande orientering och för lärare på arbetsterapeututbildningarna uppdatering om forskningsrön, nya produkter, ”titta och känna”-visningar, nätverk för erfarenhetsutbyte.

”Vi ser mer till problem, men lösningar måste tas upp. Förstår att det har hänt mycket, tekniken har utvecklats. Jag vill få information och kunskap om hur jag kan undervisa om detta för mina elever.”

”Min grundutbildning är gammal, man måste uppdatera sig. Det händer mycket inom psykiatrin.”

Rapport tre - Bristande kunskap om att det finns kognitiva hjälpmedel är den helt dominerande förklaringen till att inte fler får tillgång till kognitiva hjälpmedel

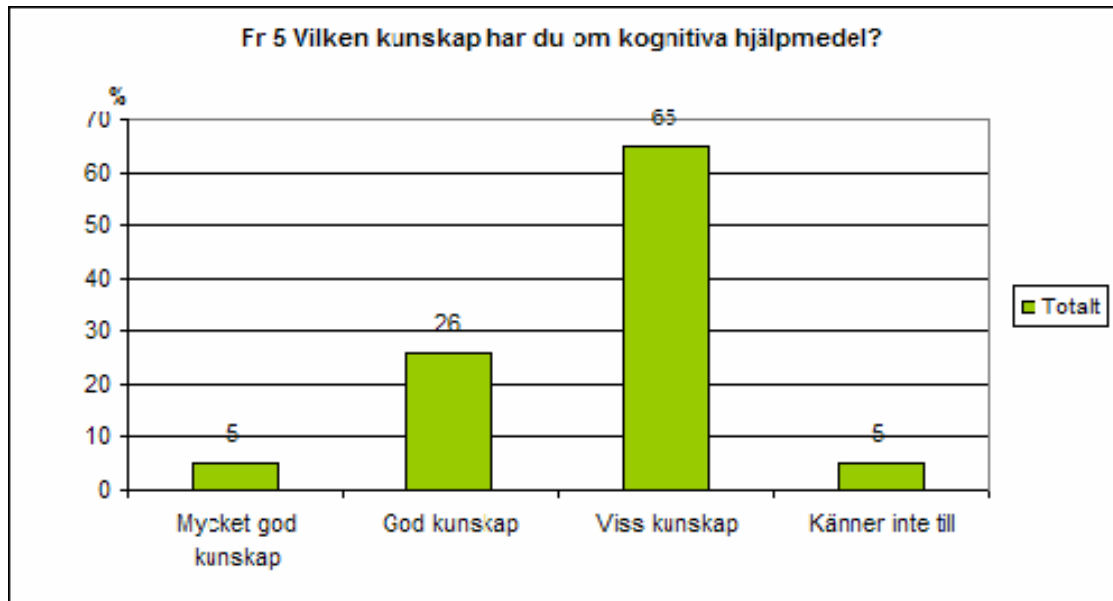
Inför beslutet om vilka informations- och utbildningsinsatser som kunde vara mest ändamålsenliga lät vi kartlägga olika yrkesgruppers kännedom om kognitiva hjälpmedel.

Kartläggningen gjordes i fokuslandstingen och fokuskommunerna. Yrkesgrupperna som ingick i kartläggningen var arbetsterapeuter, biståndsbedömare, boendestödjare, personliga ombud, psykiatrisamordnare, hjälpmedelskonsulenter och chefer för hjälpmedelsförsörjningen och fast eller till vidare anställda och som arbetar mot/inom vuxenpsykiatrin.

Begränsad kunskap om kognitiva hjälpmedel

- 34 procent av arbetsterapeuterna anser sig ha mycket god/god kunskap. Motsvarande för boendestödjare var 28, personliga ombud 21 procent, biståndsbedömare 19 procent.

Biståndsbedömare och personliga ombud upplever i högre utsträckning än övriga att de endast har ”viss kunskap”. ”Viss kunskap” som ibland tycks stå för att man känner till att det finns kognitiva hjälpmedel men att man inte har någon kunskap om hur de fungerar.

”Boendehandledare som känner brukarna bäst vet inte vilka hjälpmedel som finns. Så de missar bra hjälpmedel för de saknar utbildning kring detta.”

Hjälpmedlen är relativt okända

- 42 procent vet vad en timstock är

Stort intresse för att lära sig mer

- 83 procent vill öka sin kunskap om kognitiva hjälpmedel. Det som mest efterfrågas är grundläggande information om vilka hjälpmedel som finns, hur de används, vilka som passar för olika diagnoser och olika kognitiva problem.

”De enkla hjälpmedlen som många har behov av. Inte de mest avancerade. Jag ska inte bli specialist på hjälpmedel. Men så att jag känner att jag kan ha en diskussion med brukaren vid första mötet. Kan det här vara något för dig. Idag tänker jag inte på det för jag kan så lite. Jag har det inte i medvetandet.”

Stora variationer i hur man fortbildar sig

- Sammantaget har 53 procent deltagit i någon form av information/kurs/fortbildning om kognitiva hjälpmedel.

- 69 procent av arbetsterapeuterna har deltagit i fortbildning.
- 86 procent av biståndsbedömare har **inte** deltagit i någon form av fortbildning. En anledning till det låga deltagandet som kommit fram i intervjuerna är att man inte uppfattar att kognitiva hjälpmedel riktigt faller inom ramen för deras arbete.

Korta utbildningar – bästa kanalen för information

Rapport fyra – Kunskap om kognitiva hjälpmedel och vart man kan vända sig saknas hos personer med psykiska funktionsnedsättningar

Från lägesrapporten (februari 2010) om tillgängligheten till kognitiva hjälpmedel för personer med psykisk funktionsnedsättning redovisas här några resultat från undersökningen som görs i Värmland. Slutrapporten ska presenteras i början av juni månad.

I denna undersökning är två frågeställningar centrala nämligen

- Hur ser tillgängligheten ut till kognitiva hjälpmedel för personer som är i behov av men ännu inte använder sig av sådana för att kompensera för psykisk funktionsnedsättning?
- Vilka erfarenheter har personer med psykiska funktionsnedsättningar gjort av tillgänglighet till kognitiva hjälpmedel och kvalitet i utförda tjänster av hjälpmedelsförmedlande verksamheter?

I den lägesrapport som projektet fick ta del av i februari om information och tillgänglighet på Internet framkommer att den i det närmaste är obefintlig på värmlandskommunernas webbsidor och att den information som är tillgänglig via Internet främst rör fysiska hjälpmedel.

På landstingets webbplats hittar man information från Hjälpmedelscentralen om vilka kognitiva hjälpmedel som finns och att informationen i huvudsak vänder sig till personal och förskrivare.

FoU Välfärd Värmland som gör undersökningen kommer fram till att:

”Det är uteslutet för personer med psykiska funktionshinder att få tillgång till kognitiva hjälpmedel längs ”öppna” kontaktvägar in i välfärdssamhällets organisationer i Värmlands län.”

I lägesrapporten säger man sig ha underlag för att bland annat framhålla följande:

- Kunskap om kognitiva hjälpmedel och vart man kan vända sig saknas hos personer med psykiska funktionsnedsättningar
- Tillgången till kognitiva hjälpmedel för personer med psykiska funktionsnedsättningar begränsas av bristande kunskap hos anställda inom såväl kommuner som landsting.

- Arbetsterapeuterna är centrala kunskapsbärare men har sällan direkta uppdrag i relation till personer med psykiska funktionsnedsättningar.
- Målgruppen är en dold och svårdefinierad grupp som hamnar i en gråzon när det gäller tillgång till kognitiva hjälpmedel.
- Brukarna saknar information om vilka rättigheter man har och ger en beskrivning av organisationer som otillgängliga. Den vetskap man har om att kognitiva hjälpmedel finns har man fått genom professionella kontakter eller mun-mot-mun-metoder i möten med användare av kognitiva hjälpmedel.

Bilaga 3 – Informationsinsatser

Förändringsarbetet har börjat

Arbetet med informationsinsatser startade omedelbart efter att Hjälpmiddelsinstitutet fått uppdraget att informera om kognitiva hjälpmedel.

Möjligheterna att öka kunskapen om hjälpmedlen borde vara en lätt uppgift, att öka förskrivningen svårare. Men målgrupperna som identifierats i uppdraget är svåra att nå på olika sätt, har väldigt olika förkunskaper och vissa av dem, främst brukare, har i stor utsträckning inte tillgång till datorer och internet. De har även en längre startsträcka när det gäller att ta till sig ny information och är ingen stark påtryckargrupp.

Uppdraget handlar inte bara om att sprida information om att hjälpmedel finns för den här gruppen och att de gör nytta, utan också att få till stånd en beteendeförändring. För förskrivare och beslutsfattare i vården gäller det att förlita sig på att en produkt/metod faktiskt kan hjälpa människor att vara mer självständiga och delaktiga i samhället och att hitta nya sätt att jobba med den problematiken.

Förändringsprocesser tar tid och behöver tid för att gro. Vi har precis påbörjat vårt informations- och förändringsarbete och vi kommer att behöva återupprepa vårt budskap flera gånger i många olika kanaler innan fröet börjar växa till sig, men mycket har redan gjorts under det gångna året, se lista nedan. Göran Hägglund och Maria Larsson i Smartlab och under bolltacket var startskottet.

”Alla vet att det finns bra hjälpmedel för den som är blind eller hörselskadad. Betydligt färre känner till att det finns fantastiska hjälpmedel för den som lider av psykisk ohälsa. Genom att informera om de hjälpmedel som finns, och utveckla nya, kommer många som lider av psykisk ohälsa att må mycket bättre, känna sig säkrare och tryggare och få vardagen att fungera.”

Göran Hägglund, socialminister

Under Almedalsveckan i juli 2009 fick vi möjlighet att visa hjälpmedel och demonstrera hur dessa kan användas på ett effektivt sätt till hjälp för många. HIs styrelseordförande, Helena Höij, provade även hon bolltacket.

Vi har deltagit på tre mässor: Hjälpmedel i Norr (Umeå), Ett Bra Liv (Stockholm) och Fokus Hjälpmedel (Västerås).

Genomförda informationsinsatser 2009

- **Almedalen** - Besökarna fick möjlighet att prova olika hjälpmedel i ett tält på Östertorg i Visby fyllt med produkter och informationsmaterial. Hjälpmiddelsinstitutet informerade om hur hjälpmedel för personer med psykiska funktionsnedsättningar kan förbättra eller kan kompensera en nedsatt eller förlorad funktion. Dagarna i Almedalen

genomfördes i samarbete med Got-IT Resurscenter, Gotlands kommun. I tältet hade vi också hjälp av Jennie Eriksson från Falck Igel AB. Hjälpmedelsinstitutets ordförande Helena Höij och Anna Karin Bergius, Comai AB deltog också i aktiviteterna i tältet. FSA:s ordförande Lena Haglund kom också på ett besök.

Vi hade en debattartikel införd i Gotlands Allehanda, annonserade i Gotlands Allehanda, Gotlandstidningen samt i programtidning och webb om vår medverkan.

- **Webb** Vi har utvecklat webben, ett arbete som pågår. Tanken är att vår webbplats ska bli en plats där man snabbt och enkelt hittar all tillgänglig information runt projektet. En ny funktion är Gästskribenten. Varje månad ska en person skriva en artikel som berör projektet i någon form. Under januari månad är det **Mikael von Otter**, näringslivspolitisk expert vid IT & Telekomföretagen, som har ordet. De två tidigare skribenterna har varit Claes Tjäder och Inger Olsson, tidigare projektledare av Humanteknik. Man kan även tycka till om varje artikel i vårt diskussionsforum.
- **Tre undersökningar** har gjorts:
  - politikers och tjänstemäns kunskaper om kognitiva hjälpmedel (Novus Opinion)
  - i vilken omfattning hjälpmedel för psykiskt funktionsnedsatta tas upp i de olika vårdutbildningarna (Visus Market Research AB)
  - olika yrkesgruppers kännedom om kognitiva hjälpmedel (Visus Market Research AB)
- **Ett Bra Liv-mässan** 9 – 11 september
- **Nätverksträff** i Stockholm Spårvagnshallarna 29 september.
- **ID-dagarna** 7 – 9 oktober
- **Mälardalens högskola** 3 november
- **Fokus hjälpmedel** Västerås 4 – 5 november

Genomförda informationsinsatser 2010

- **Nedslag Jämtland Östersund** 26 januari - det första besöket i en rad besök ute i landet. Vi nådde ut med information till biståndshandläggare, ledamöterna i landstingsstyrelse och kommunstyrelse, elever på gymnasieskolans omvårdnadsprogram, kommunens arbetsterapeuter och sjukgymnaster. På Östersunds sjukhus utbildades två grupper, om vardera cirka 30 personer, i kognitiva funktionsnedsättningar och hjälpmedel. Dagen avslutades med mingel och demonstration av vår egen hjälpmedelsväska och produkter från Abilia och Tentaculus. Minglet var välbesökt och vi räknade till 86 deltagare. Vi kom dessutom ut riktigt bra i media.
- **Psykisk ohälsa** Stockholm 10 – 11 februari. Drygt 600 deltagare som besökte konferensen.
- **Nyhetsbrev** – projektets första nyhetsbrev gick ut 26 februari. Nyhetsbrevet är en samproduktion av HI, Attityduppdraget (Handisam) och Inflytandeuppdraget (NSPH).
- **Annonskampanj** inför andra ansökningsomgången av utvecklingsstödet i bl.a. NyTeknik, MetroTeknik, SKTF-tidningen samt Sociala nätet, både webb och print.
- **Pressarbete** och information kring beviljade projekt i första ansökningsomgången.

Uppmärksamhet i press/media

- 090921 Hjälpmedel i fokus i Rapport (Pia, en brukare berättar om nyttan av sin Handi). Länk http://svt.se/2.22620/1.1697638/handdator_hjalper_vid_adhd?lid=senasteNytt_1447662&lpos=rubrik_1697638
- 090924 Hjälpmedel i fokus berättade om hjälpmedel för psykiskt funktionsnedsatta i Radio Totalnormal, Fountainhouse's prisbelönta närradioprogram.
- 0910126 DN – stort reportage på Insidan om Tomas, en brukare med flera diagnoser, men också med flera hjälpmedel. Länk <http://www.dn.se/insidan/nu-har-tomas-battare-koll-pa-sin-vardag-1.981132091026>
- 100126 Inslag i Radio P4 Östersund, reportage i Länstidningen samt debattartikel i Östersundsposten signerad Carl Leszinsky.

- 100223 Artikelannons i Handisams bilagedel i DN:s riksupplaga. Intervju med Pia Nyström om hennes vardag och betydelsen av hjälpmedel.

Framtida planerade informationsinsatser

- **Uppdatering av projektfolder**
- **Monter** – utställningsmonter i form av en lägenhet i moduler, 1 rum o kök. I monterna ska hjälpmedel visas i sin rätta miljö.
- **Nedslag 2010** – inplanerade är Uppsala, Västerbotten, Västmanland, Norrbotten, Kronoberg, Östergötland, Kalmar, Värmland, Jönköping.
- **6 mässor/konferenser** ska genomföras under våren – både större och mindre. I flertalet kommer ett seminariepass att vara vikt till Hjälpmedel i fokus. (Föreningen för kognitivt stöd, FKS, inspirationsdagar, NPF- forum, Socialpsykiatriskt forum, Psykistridagarna, Hjälpmedelsdagar i Norr i Sundsvall och Umeå).
- **Hjälpmedelfilm** – informationsfilm som handlar om psykiska funktionsnedsättningar och hjälpmedel. Ska användas på webben men även av Hjälpmedelsambassadörerna.
- **Informationskampanj** inför tredje ansökningstillfället av utvecklingsstöd
- **Div. trycksaker om hjälpmedel**, t.ex. Hjälpmedelskatalogen, bilder på och förklarande texter om hjälpmedel, ett informationsmaterial om vad psykisk funktionsnedsättning egentligen är och vad det innebär för den drabbade.
- **”Månadens hjälpmedel”**, info om ett utvalt hjälpmedel på webben och i nyhetsbrev. Ev. också som utskick till valda adresser.

Framtaget material

1. Projektfoldern
2. Karlstadfoldrar
3. Rollupsen
4. Affischer

5. Riktlinjer för ansökan och granskningsprocess
utvecklingsstöd
6. Säljblad utbildningar
7. Nedslag och mässtilan
8. Artikelannons i Handisams bilagedel i DN

Möt projektet på mässor och konferenser 2010

Under våren kommer projektet att finnas representerat på följande mässor och konferenser:

10-11 februari, Psykisk O-Hälsa, Stockholm

11-13 mars, NPF-forum ”Att se möjligheter i svårigheter”, Uppsala

15-16 mars, Föreningen För Kognitivtstöd (FKS) Inspirationsdagar, Stockholm

23 april, Socialpsykiatriskt forum, Stockholm

5 maj, Psykiatridagarna, Stockholm

25-26 maj, Hjälpmedelsdagar i Norr, Sundsvall

27 maj, Hjälpmedelsdagar i Norr, Umeå

Hjälpmedel i fokus – för personer med psykisk
funktionsnedsättning

Besök under 2010

Justerat 10-02-11

Under år 2010 kommer projektet *Hjälpmedel i fokus – för personer med psykisk funktionsnedsättning* att besöka följande landsting¹:

Jämtlands läns landsting	26 januari i Östersund
Landstinget i Uppsala län	11-13 mars
Landstinget i Jönköpings län	13-14 april
Västerbottens läns landsting	27 maj
Landstinget i Värmland	juni
Landstinget i Kalmar län	augusti
Norrbottnens läns landsting	29 september
Landstinget i Östergötland	oktober
Landstinget Västmanland	november
Landstinget Kronoberg	december

Allt eftersom datum och program fastställs kommer ovanstående lista över besök att uppdateras.

För frågor och synpunkter kan du vända dig till:

Anna Svensson, informatör tel 08-620 17 95

Johanna Grönkvist, informatör tel 08-620 18 33

Monica Rydén, projektledare tel 08-620 18 44

Annie Persson, projektledare tel 08-620 17 96, mbl 070-668 40 11

---

¹ Vi reserverar oss för att vissa förändringar kan behöva göras.

**Hjälpmedel i fokus – för personer med psykisk
funktionsnedsättning**

Nu fungerar min vardag

– Jag har fått en kom-ihåg-klocka och en handdator. Utan mina hjälpmedel skulle jag ha väldigt svårt att leva ett normalt liv. Att kunna ha ett jobb och komma ihåg vem jag ska träffa och när.

Det säger Pia Nyström som redan i första klass fick diagnosen dyslexi och motorisk-perceptiv störning. Hon var då den andra personen i Solna som skolmyndigheten erkände som dyslektiker.

– Under hela uppväxten var jag oftast tvungen att vara hemma från skolan minst en dag i veckan. Bara ljudet av en dammsugare kan få mig ur balans, berättar Pia.

När Pia blev äldre drabbades hon dessutom av Crohns sjukdom och hennes ork blev allt mer begränsad. I takt med att hon växte upp dök allt fler komplikationer och därmed diagnoser upp. Sedan 2003 har Pia även diagnosen ADD, en form av ADHD.

– När jag mår som värst var jag nere på fyra timmars ork per dag. Det gjorde att min vardagsplanering blev väldigt lidande. Jag har otroligt svårt att komma ihåg saker, berättar Pia Nyström.

Det var vid ett årsmöte för Riksförbundet Attention som Pia själv fann förklaringen till sin trötthet och sina koncentrationssvårigheter.

– Det var en föreläsare som talade om ADHD/ADD och plötsligt gick det upp för mig. "Halleluja det är ju det jag har." Jag insåg att jag har ADHD. Men jag är inte alls hyperaktiv, snarare underaktiv, det som kallas ADD. Medan vissa barn otåligt står och rycker i handtaget när det är dags för rast satt jag kvar i klassrummet och dagdrömde och behövde en knuff för att vakna till, säger hon.

Sökte hjälp

Pia sökte självmant upp en läkare för att få hjälp. Efter flera turer fick hon också remiss till S:t Görans sjukhus där hon erbjöds att prova hjälpmedel. På grund av Pias olika funktionsnedsättningar har hon bland annat svårt med motoriken, till exempel att skriva, men även med att komma ihåg saker. Hon har både problem med närminnet och "rabbelminnet". Till exempel att rabbla multiplikationstabeller eller att räkna upp årets månader.

– På grund av min dåliga motorik och mitt problem med minnet har jag otroligt stor hjälp av min handdator. Att alltid ha ett digitalt tangentbord med mig för att kunna skriva ner och anteckna saker är en fantastisk tillgång, säger Pia Nyström.

Idag är Pia 29 år och arbetar som ekonomiassistent på den ideella föreningen UH, Unga Hörselskadade. Utan sina hjälpmedel tror hon inte att hon skulle klara av att sköta ett arbete. Handdatorn, som bland annat är utrustad med ett specialprogram, använder hon som en mer avancerad kalender.

– När jag först fick min kom-ihåg-klocka var det en mindre wow-upplevelse. Min kom-ihåg-klocka

hjälpmer mig jättemycket. Jag talar själv in vad jag ska göra och sedan påminner den mig med min egen röst när jag till exempel ska till jobbet, träffa en kompis eller om min tandläkartid om något år. För att jag ska komma ihåg att alltid ta med mig mina hjälpmedel har jag lagt in några spel på min handdator. Det gör att jag självmant vill ta med den för att spela spel, till exempel på bussen, säger hon.

Pias stora förkämpe

Pia berättar att hon har sin mamma att tacka för det mesta. Hon har alltid varit Pias stora förkämpe och hennes hjälte. Har man ADHD orkar man själv inte kämpa för att få hjälp, menar hon.

– För mig tog det lång tid innan de förstod vad som var fel men tack vare mammas ihärdiga kamp fick jag till slut en ADD-diagnos och sedan mina hjälpmedel. Nu har mamma blivit avlastad av min kom-ihåg-klocka och min handdator, säger Pia.

– Jag har inte de här hjälpmedlen för att det är kul som många runt mig ofta trott. Jag behöver dem verkligen för att kunna leva ett normalt liv. De hjälper mig och höjer livskvaliteten i mitt liv till den nivå som andra människor redan ligger på. Det enda som saknas nu är ett bolltäck som hjälper mig att slappna av och varva ner, avslutar Pia Nyström.

Fotnot: Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för människor med neuropsykiatriska funktionshinder, bland annat ADHD, Aspergers syndrom med flera.

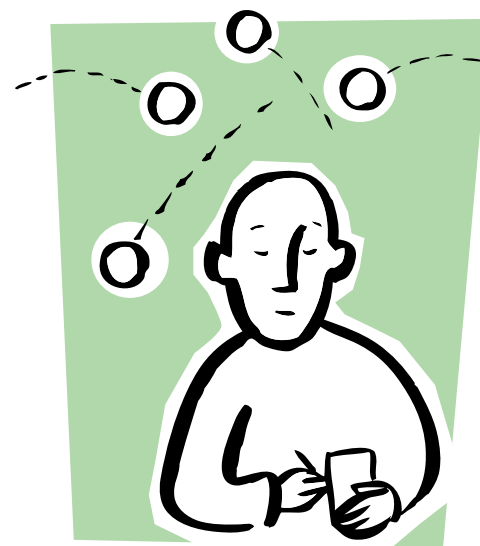

Illustration Maimi Parik

Vill du vara med och utveckla nya hjälpmedel?

Hjälpmiddelsinstitutet har fått i uppdrag av regeringen att utveckla nya hjälpmedel, tjänster och metoder för personer med psykisk funktionsnedsättning. Satsningen pågår 2009-2011. Som ett led i det arbetet delar Hjälpmiddelsinstitutet inom ramen för projektet Hjälpmedel i fokus ut fem (5) miljoner kronor per projektår i utvecklingsstöd till företag, kommuner, landsting, organisationer, universitet och högskolor med flera. I första ansökningsomgången kom 45 projektansökningar in varav 15 blev beviljade.

Nu är det dags att söka till andra ansökningsomgången. Har du eller din organisation en idé som ni vill utveckla? Skicka in en ansökan senast 22 mars för andra ansökningsomgången, respektive 21 september för tredje ansökningsomgången.

Mer information kring projektet och ansökningsprocessen finns på www.hi.se/hjalpmedelifokus

Redan i första klass fick Pia Nyström diagnosen dyslexi och motorisk-perceptiv störning. Hon var då den andra personen i Solna som skolmyndigheten erkände som dyslektiker.

Foto Rikard Häggbon

Hjälpmiddelsinstitutet

Hjälpmedel i fokus – för personer med psykisk funktionsnedsättning är ett treårigt regeringsuppdrag som ska informera om, utveckla och främja användandet av hjälpmedel för psykiskt funktionsnedsatta.

www.hi.se

Bilaga 4 – Projekt som beviljats stöd, omgång 1

Följande projekt har blivit beviljade utvecklingsstöd i den första ansökningsomgången:

- Landstinget Uppsala Län, Akademiska sjukhuset, Verksamhetsområde Psykosvård och Rättspsykiatrisk vård har beviljats 185 500 kronor för projektet ”Sinnesstimulerande täcken - psykos”.

Projektet ska undersöka vilka befintliga utvärderingsblanketter som finns framtagna för att skatta effekten vid klinisk användning av sinnesstimulerande täcken, det klassiska bolltäcket samt kedjetäcket. Dessa täcken provas därefter av vardera tio patienter med psykosdiagnos. Effekten skattas vad det gäller sömnkvalitet, intag av olika mediciner samt kognition.

Projektid: 2010-01-01- 2010-12-31

- Pavus Utbildning AB har beviljats 260 400 kronor för projektet ”Hjälpmedelsboken”.

Hjälpmedelsboken ska vara en praktisk resurs för såväl personal som personer som själva har psykiska funktionsnedsättningar. Fokus kommer att ligga på psykiska funktionsnedsättningar där begåvningen är normal.

Boken ska vara enkelt utformad och intervjuer med personer med funktionsnedsättning och yrkesmänniskor av olika kategorier kommer att varvas med bilder och beskrivningar av hjälpmedel inom psykiatin.

Projektid: 2010-01-15 - 2011-08-31

- Knivsta kommun har beviljats 540 000 kronor för projektet ”HIP – hjälpmedel inom psykiatri”.

Syftet med projektet är att personer med psykiska funktionsnedsättningar ska kunna leva ett mer aktivt och självständigt liv. Projektet planeras i två delar; en förstudie som kartlägger behov av kognitivt stöd och hjälpmedel och en del som innebär att utveckla arbetssätt och metoder.

Projektid: 2010-01-01 - 2011-10-31

- OrdBild, Uppsala kommun har beviljats 300 000 kronor för projektet ”Web-shop”.

OrdBild vill starta en web-shop för bildstöd/enkla kognitiva

hjälpmedel. Målet är att öka spridningen av, och flexibiliteten och tillgängligheten till, denna typ av hjälpmedel för personer med psykiska funktionsnedsättningar.

Projekttid: 2010-01-01 - 2011-10-31

- Företaget Somna har beviljats 100 000 kronor för projektet ”Kedjetäcke Variant”.

Somna driver ett utvecklingsprojekt som syftar till att utveckla ett vikttäcke som funktionellt ger samma effekt som ett kedjetäcke men som i utförande och materialval gör att produktionskostnaden halveras. Med denna lägre kostnad kan dubbelt så många vikttäckten ordinerar av hjälpmedelsverksamheten till samma kostnad. För de personer med psykisk funktionsnedsättning som måste finansiera hjälpmedlet själva blir kostnaden halverad.

Projekttid: 2010-03-01 - 2010-09-30

- Örebro Universitet, Hälsoakademin, Arbetsterapi har beviljats 265 500 kronor för projektet ”Kartläggning kognitiva hjälpmedel”.

Syftet med denna förstudie är att kartlägga hur förskrivning av kognitiva hjälpmedel, liksom utprovning av annat kognitivt stöd, sker som del i arbetsterapeutisk behandling för personer med psykisk funktionsnedsättning. Vidare är syftet att beskriva arbetsterapeuters erfarenheter av förskrivningsprocessen.

Projekttid: 2010-01-01 - 2010-10-31

- Fireturtle Productions har beviljats 200 000 kronor för projektet ”Att må dåligt – ny folksjukdom”.

Projektet kommer att granska Sveriges två största diagnosgrupper när det gäller psykiska funktionsnedsättningar: ångestsyndrom och depression. Syftet med projektet är att undersöka och belysa all adekvat och nyinkommen fakta i dessa ämnen och sammanställa en förstudie och förproduktion till en TV-dokumentär om personer med psykisk funktionsnedsättning och lyfta fram hjälpmedelsperspektivet.

Projekttid: 2010-01-01 - 2010-06-30

- Östhammars kommun, Socialförvaltningen, Boendestöd har beviljats 558 000 kronor för projektet ”Förenkla vardagen”.

Syftet med projektet är att höja medvetenheten och kunskapsnivån om hjälpmedel för kognitivt stöd hos brukare, brukarföreningar, närstående och resurspersoner runt brukarna.

Målet med projektet är att brukarna och deras närstående efterfrågar hjälpmedel för kognitivt stöd. Ett annat mål är att boendestödjarna har en manual för kartläggning av behov av hjälpmedel för kognitivt stöd och en pedagogisk metod för inläring att hantera hjälpmedlet, samt att det finns en tydlig handlingsplan för samarbetet och ansvarsfördelningen mellan boendestödjare och arbetsterapeuter gällande kognitivt stöd.

Projektid: 2010-01-01 - 2010-12-31

- Stiftelsen Bräcke Diakoni, Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt har beviljats 159 000 kronor för projektet ”AKK och tema våld – är det möjligt?”.

Flera undersökningar visar att kvinnor med funktionsnedsättning är lika utsatta för våld som kvinnor generellt. Kvinnor med psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning och kvinnor med kognitiva svårigheter anses särskilt utsatta. Som alla kvinnor som blivit utsatta för våld behöver de kunna uttrycka sig på ”sitt språk”, och då självklart kunna göra det med de hjälpmedel som de använder i sin vardag. Alternativa och kompletterande kommunikationssätt behövs för den som inte kan uttrycka sig eller förstå med hjälp av tal.

Projektet innebär en generell översyn av olika alternativa och kompletterande kommunikationssätt för att kunna påvisa behovet av nya ord/bilder/tecken för att kunna prata om våld och utsatthet.

Projektid: 2010-02-01 - 2011-05-31

- Tentaculus Independent Living AB har beviljats 390 000 kronor för projektet ”Kognitivt stöd som hjälpmedel”.

Tentaculus är ett system som bygger på trådlös kommunikation mellan en centralenhet och ett valfritt antal applikationer. Systemet som placeras hos användaren är enkelt att montera upp och ned samt anpassa och förändra.

Projektet ska nu identifiera hur väl Tentaculus existerande kognitiva stödfunktioner fungerar för personer med psykisk

funktionsnedsättning, skapa kunskapsbank om vilka funktioner som efterfrågas inom denna brukargrupp, och göra anpassningar efter dessa.

Projekttid: 2010-01-01 - 2010-12-31

- Rättspsykiatriska kliniken, Universitetssjukhuset MAS har beviljats 268 663 kronor för projektet "Behandling/schizofreni, ADHD".

Kognitiva problem är framträdande vid två diagnoser, som i sin tur är vanliga inom rättspsykiatri och kriminalvård: schizofreni och ADHD.

Ett syfte med projektet är att undersöka vilka effekter ett träningsprogram, X-Cog, har i termer av "effect size". Dessa resultat kan styra vilka patienter som det är meningsfullt att erbjuda strukturerad kognitiv träning till. Ett annat syfte med projektet är att bedöma vilka effekter användning av bolltäckan har på ångestnivå och sömnfunktioner.

Projekttid: 2010-02-01 - 2011-01-31

- Ideella föreningen IFS Centrala Stockholm, Steg för steg har beviljats 620 000 kronor för projektet "HUMiA".

Syftet med projektet är att fler personer med psykisk/kognitiv funktionsnedsättning får tillgång till metoder som ger stöd i ett administrativt arbete och därmed ger dem möjlighet att komma in på arbetsmarknaden. Ytterst handlar det om att öka målgruppens delaktighet i samhälle och arbetsliv. Inom ramen för projektet ska den metod som används i verksamheten som grundar sig på ESL-pedagogiken (Ett Självständigt Liv), analyseras, utvecklas och dokumenteras. IFS avser också inventera vilka administrativa/tekniska hjälpmedel som används och vilka som finns på marknaden. Därefter utvärderas och väljs de hjälpmedel ut som man önskar arbeta med och hjälpmedelsanvändningen arbetas in i metoden.

Projekttid: 2010-01-01 - 2011-10-31

- Box Play Alleato AB har beviljats 50 000 kronor till en förstudie för projektet "Trygg i hemmet ett stöd för fler".

Alleato arbetar med lösningar för ett tryggt och säkert kvarboende i hemmet.

Företaget har utvecklat en produktplattform "Trygg i hemmet" som möjliggör flexibla anpassningar för äldre och personer med

kognitiva funktionsnedsättningar. Denna plattform vill Alleato nu anpassa för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Beviljade medel ska gå till en förstudie innebärandes upprättande av behovsbild.

Projektid: 2010-01-01 - 2010-01-31

- Ergonomidesign AB har beviljats 700 000 kronor för projektet "KOM Idékatalog".

Syftet med projektet är att utföra en förstudie som ska ligga till grund för produktutveckling. Huvudmålgrupp för projektet är vuxna med ADHD men sökanden kommer även att ta hänsyn till problem som uppstår hos vuxna med schizofreni, depression etc. Ambitionen är att ta ett helhetsgrepp på individens vardag och skapa en djupare förståelse för hur det är att leva med psykiska funktionsnedsättningar. Slutresultatet är en idékatalog som kan ligga till grund för ett flertal tjänster eller produkter runt huvudtema ordning, koncentration, minne.

Projektid: 2010-01-01 - 2010-06-30

- Värmdö kommun, Socialpsykiatrienheten har beviljats 300 000 kronor för projektet "Tvätter Klara Ljung".

Projektet ska testa och utvärdera olika sätt att tydliggöra arbetsdagens innehåll och arbetets gång så att det underlättar för personer med psykisk funktionsnedsättning att arbeta. Här ingår att testa olika typer av hjälpmedel som idag finns på marknaden. Inom ramen för projektet vill man också hitta enkla sätt att dokumentera det arbete som görs.

Projektid: 2010-01-01 - 2011-03-31

Hjälpmedelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

Hjälpmedelsinstitutet arbetar för full delaktighet och jämlikhet genom att medverka till bra och säkra hjälpmedel, en effektiv hjälpmedelsverksamhet och ett tillgängligt samhälle.

Hjälpmedelsinstitutet arbetar med:

- provning och stöd vid upphandling av hjälpmedel
- forskning och utveckling
- utredningsverksamhet
- utbildning och kompetensutveckling
- internationell verksamhet
- information och kommunikation

Hjälpmedelsinstitutets huvudmän är staten och Sveriges Kommuner och Landsting.

Hjälpmedelsinstitutet

Box 510, 162 15 Vällingby

Tfn 08-620 17 00

Fax 08-739 21 52

Texttn 08-759 66 30

E-post registrator@hi.se

Webbplats www.hi.se

Best.nr 10330-pdf